

Föreläsningar vid
Stockholms
högskola, VT 1892
: L 40:88 A /

Rydberg, Viktor,

HS L 40:88 A

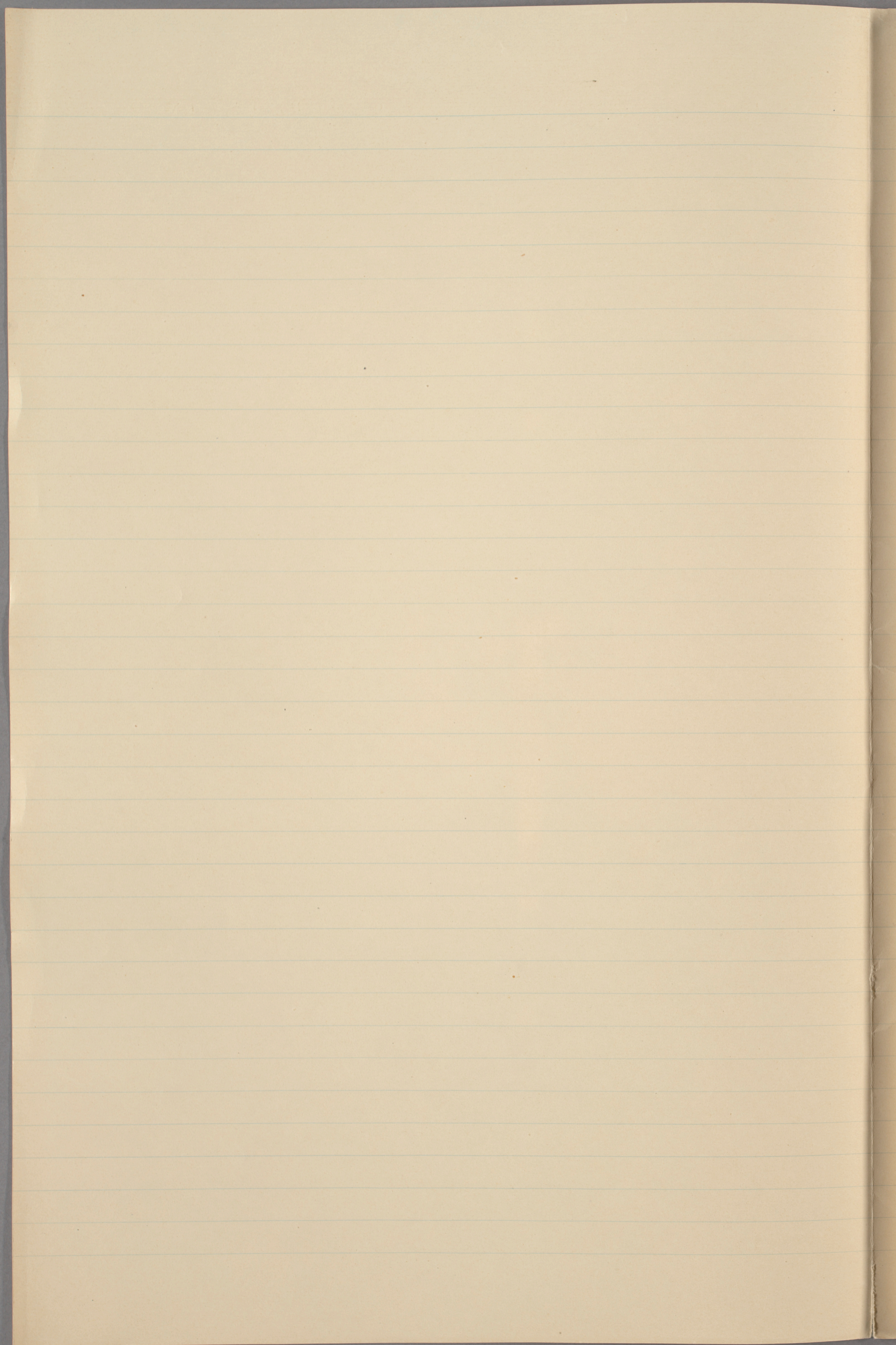
National Library
of Sweden

L 40:88A:14

14.

22/3 1892

(9 bl.)

22/3. 92.

hos honom

när han så gjorde följde han sin natur. Nej, det ^{var} betygsansvärda ^{Kämnare} ~~en~~ ^{var} egenhet hos honom, som är för de stora snillea karaktärsk, äfven den, nämligen, att han aldrig var nöjd med hvad han gjorde, ^{att han} ^{fördunkell} ^{fann} ~~han~~ ^{fullständiga} ~~sätta~~ ^{gaf} ^{si} ^{det} ^{var} ^{mindre} ^{viktigt} ^{att} ^{giva} ^{de} ^{sina} ^{penel-}
^{dragen} ^{åt} ^{ett} ^{värker}, ~~en~~ ^{ett} ^{som} ^{han} ^{skapat}, ^{än} ^{att} ^{inlata} ^{sig} ^{på}
^{nya} ^{och} ^{ständig} ^{nya} ^{experiment}, ^{af} ^{vilka} ^{han} ^{koppades} ^{än} ^{högre}
^{resultat} ^{bättre} ^{resultat} ^{än} ^{den} ^{han} ^{redan} ^{upprätt}. Denna hans
^{likgiltighet} ^{för} ^{att} ⁱ ^{ytre} ^{afseende} ^{fäst} ^{tycka} ^{fulländningens} ^{prägel}
^{på} ^{sina} ^{verk} ^{var} ⁱ ^{några} ^{verket} ^{en} ^{ett} ^{själ} ^{uppsjö} ^{gung}, ^{genom}
^{vilken} ^{han} ^{föringade} ^{det} ^{tyckarna} ^{och} ^{för} ^{alla} ^{patagliga} ^{världet}
^{af} ^{sina} ^{skapelser}. Så många ~~af~~ ^{sina} ^{samtida} ^{gjorde} ^{han} ^{också} ⁱⁿ⁻
^{trycket} ^{af} ^{en} ^{man}, ^{som} ^{oroligt} ^{vände} ^{sig} ^{på} ^{det} ^{ena} ^{till} ^{det} ^{andra}
^{och} ^{dagligen} ^{skiftade} ⁱ ^{böjeler} ^{och} ^{tycken}, ^{som} ^{om} ^{han} ^{icke} ^{vist}
^{hvad} ^{han} ^{vilde}. Man ^{sig} ^{kan} ^{lata} ^{många} ^{arbeten} ^{hå} ^{ofullbordade},
^{för} ^{att} ^{gripa} ^{till} ^{några} ^{ny} ^{experiment}, ^{vilkas} ^{ändamål} ^{man} ^{icke} ^{begrep}. Man
^{förebredde} ^{honom} ^{till} ^{och} ^{med} ^{lätthet}, ^{emedan} ^{han} ⁱ ^{jäm} ^{förelse} ^{med}
^{andra} ^{malare} ^{sick} ⁿⁱ ^{få} ^{malningar} ^{färdiga}, ^{och} ^{huru} ^{få} ^{konstnärer}
^{hade} ^{han} ^{arbetat} ⁿⁱ ^{restloft} ^{om} ^{han}.

Leonardo

N: 85. Jag redogjorde ^{hur} ^{yttrare} ^{många} ^{ord} ^{om} ^{en} ^{del} ^{af} ^{de} ^{händelser}
^{af} ^{Leonardo}, ^{som} ^{förras} ⁱ ^{Windsor}. ^{Jag} ^{har} ^{och} ^{skäp} ^{här}
^{och} ^{det} ^{olyckliga} ^{ödet}, ^{som} ^{försjlit} ^{hans} ^{flerta} ^{och} ^{bästa} ^{skapelser},
ⁿⁱ ^{att} ^{de} ^{outingen} ^{blipit} ^{för} ^{en} ^{fuler} ^{mändigt} ^{beröfjade} ^{eller} ^{föras}
^{hvar} ^{endast} ^{om} ^{ruiner}. Till ^{den} ^{här} ^{öfver} ^{hans} ^{värld} ^{berömda}
^{malning} "Den heliga Natvarden" i matsalen till Klostret Santa Maria
^{della} ^{Gracie} ⁱ ^{Milano}, ^{huru} ^{Redan} ^{tänliga} ^{tidigt} ^{på} ¹⁵⁰⁰ ^{hlet}
^{började} ^{för} ^{att} ^{visa} ^{sig}. Orsaken ^{därtill} ^{läg}
^{hos} ^{Leonardo} ^{själ}, ⁱ ^{hans} ^{okäfliga} ^{begär} ^{att} ^{experimentera} ^{och} ^{pröfva}
^{nya} ^{vägar}. Det ^{var} ^{gammat} ^{bruk} ^{att} ^{pröfva} ^{klostrens} ^{refektrier}
^{med} ^{en} ^{fram} ^{ställning} ^{af} ^{den} ^{heliga} ^{nattvarden} ^{gjord} ^{af} ^{hans} ^{på}
^{någon} ^{af} ^{så} ^{lång} ^{väggar}. ^{En} ^{vidant} ^{uppd} ^{sick} ⁱ ^{uppdrag} ^{att} ^{måla}
^{denna} ^{scen} ⁱ ^{det} ^{nämnda} ^{klostret}, ^{och} ^{han} ^{gjorde} ^{det} ⁿⁱ, ^{att} ^{hans}
^{verk} ^{väckte} ^{den} ^{högsta} ^{beundran} ^{hos} ^{konstnärer}, ^{väril} ^{om} ^{hans}
^{allmänheten}. Man ^{var} ^{enig} ^{om}, ^{att} ^{den} ^{högsta} ^{nöjliga} ^{fullkomlighet}
ⁱ ^{fram} ^{ställandet} ^{af} ^{detta} ^{ämne} ^{här} ^{var} ^{upprätt}. Man ^{hade} ^{också}
^{användt} ^{många} ^{år} ^{på} ^{studier} ^{för} ^{detsamma}. Själ ^{var} ^{han} ^{likväl}

22/3. 92.

22/3. 92.

22/3. 92.

förfullt lika symmetriskt i sina förhållanden; men han öfverbräffar den gamla den högre arkitektoniken i det hela. Två grupper, med tre personer i vardera äro ordnade å ömse sidor kuppelfiguren.

Brockhards tillägger: "en väldig ande har här lagt alla sina skatter öppet inför oss. Hvarje ^{skulptur} gradation i uttryck och kroppbildning äro med underbar afvägning bragta till i en enda harmoni. Och hvilka gestalter, som här äro samlade: förebilder för all mänlighet, först födde sinner af den fulländade konsten! Och äfven en ^{mäleriets} ~~en~~ ^{facknäringa} synpunkt, hvars nytt och hvaru värdigt är gjallt: dräktmotiverna, förkortningarna, käftarna! ja, ser man blott på händerna, är det ju, som om ~~de~~ ^{de} alla mäleri ditiutiller hade drömt leqat drömmande och först nu vaknat upp." -

Det är inför sådana verk som dessa man lifligast känner, hvars betydelse i själva verket ständan är, som man velat avvägringa i våra dagar mellan realismen och idealismen, liksom om icke båda dessa riktningar vore icke blott berättigade, utan nödvändiga - liksom om icke realismen hade sitt värde såväl i sig själf som däri, att den måtte vara förut riktningen å grundstenen för den sanna och äkta idealismen, som ~~om~~ ^{om} ~~den~~ ^{den} utar den stört ned i schematism, i osanning, tillgjordhet och tomhet; och liksom om icke å andra sidan ^{den äkta} idealismen vore uttrycket för det ädlaste, det djupast mänskliga i människonaturen och vore berättigad till högsädet, när helst en konstnär är i stånd att föra den dit, hvilket villan är förhållandet.

Vill man skilja mellan de idealistiska och de realistiska dragen i denna målning kan man med en tysk konsthistoriker, Wernham, tala om det idealistiska i det helas anordning, om den efter symmetriens lagar och likväl så fritt utspilda grupperingen, som kuppelning kuppel personen, som får sin ~~stilla~~ plats i midten framför den stora Gussippningen, som ger utrymme åt landskapet. ~~utan~~ Man kan som idealistisk beteckna linieföringen i konturerna till hvarje enskild gestalt, hvarje klädelock, hvarje rörelsemotiv. Som realistiska kan man beteckna de präktigt genomskådade, ^{kuppelens} ~~uppen~~ ^{till stäm delar} ~~beständiga~~ ^{men} ~~uppen~~ ^{uppen} ~~barligen~~ ^{är} ~~gripna~~ ^{ur} ~~verkligheten~~; realistiskt äro också såvårliga stofferna, ända till den osmyckade ^{eftersbildade} ~~realist~~ borddukken, behandlade. Men det tynar till intet att ~~de~~ ^{de} här gör en sådan skillnad, ty här är, nogga taget, hvarje drag idealt och reelt på samma gång. Hade konsthistorien många sådana verk som detta

22/3. 92.

22/3. 92.

Gruppen ^{gruppen} ~~de båda~~ fly långt till vänster bestående af Matteus, Taddæus och Simon Kananiten. ^{Matteus} Taddæus vänder sig i först till de båda andra, medan ^{var} han på samma gång sträcker sig mot Jesus - en åtbild, ^{hvarigen} som den ene gruppen förenas med den andra och återger samma uttryck. Man ser afven här, hvarpå det förfärande ordet kommit. Taddæus har fällt den vänstra handen plötsligt till bordet och lyft den högra, som för att omedelbart fälla ^{den} afven till bordet med en åtbild, som vill säga: "har jag icke sagt det? har jag icke alltid utsträckt en vris bland oss? Har jag den bekräftelsen?" Simon, en storvotad getalk, den ältke bland dem alla, uttrycker med sina lyfta händer, i det han svarar Matteus, alldeles samma tanke som Taddæus: "det var ja & hvad jag sade, hvad jag var övertygad om; men han gör det på lugnare sätt än du gör unge, ~~och~~ Matteus.

Gruppen långt till höger består af Bartolomeus, Jakobus de yngre och Andreas, Petrus' bröder. Bartolomeus har rest sig upp i en skarpt lyssnande och iakttagande ställning, kanske för att höra Jesu betydande ord om ^{aposteln} honom, som ätit med honom ur samma fat, eller för att lyssna till hvad Johannes skall svara Petrus. Hans blick syner riktad mot Jesu högra hand i fatch därbredvid. Jakobus de yngre, som sitter bredvid Bartolomeus, lägger bakom Andreas sin hand på Petrus' skuldra, medan Andreas själf, en storvotad och skön getalk, lyfter båda händerna med ett hos alla europeiska folk förkommande, här hos en enda fågel använd åtbild af förfäran. Så mycket oftare användes ^{samma} åtbild som uttryck af öfverraskning och förskräckelse af andra mindre grundligt och snillrikt genomtänkta målningar. Det gör en förträfflig veckan, att ~~te~~ Petrus i den ena gruppen, Jakobus de yngre i den näst följande, för ^{var} händer ^{var} bakom sina närmaste grannar till vänster. Den bilden likasom en kedja af nervös väntan, utladdande sig i riktning mot Johannes, mästarens ålskling och förtrogne.

N:o 86. ^{Leonardo da Vinci skild i Firenze år 1519, omkring 167 år gammal. D} ~~En~~ ^{En} ~~prof~~ på Leonardos porträtt konst meddelas här, ~~afven~~ ^{afven} ~~bekräftat~~ ^{med} ~~om~~ ^{om} det kan meddelas i en färglös kopia. Bilden, s. finnas i Louvren, är känd under namnet Mona Lisa eller Gioconda. Få andra kopior finnas i Madrids museum & flerstäder. Giocondas flicknamn var Lisa di Anton Maria Gherardini, och hon blif gift med en Francesco del Gioconda. Leonardo var själf utsvärd med

↑ Om han i galleriet af store män står ouppredd i sin snillrikt mening, när han dock icke osann. Han är blott "den förste bland jämli likar." För att hålla oss endast till konstnärskretsen - hvem

22/3. 92.

erinnrar sig icke Michel Angelo och Peter Paul Rubens?

Taknade människoläktet vidtomfattande smitten, skulle dess tänkande och görande varda till idel styckverk, till mosaikbitar, ~~småliga de som man~~ ~~för till en helhet~~ förtriddas utan förhoppning om en hand, som sökte sammansätta ^{sätta} dem till en helhet. Det är skäl att påminna och åter påminna därom i denna arbetsfördelnings tid. Och äfven därom, att hvad man kallar fantasen, den af pedanteriet och "den Praktiska snespråftheten ~~best~~ medlidssamt betraktade fantasen, är de stora upptäckternes springkälla. "Die Einbildungskraft des Dichters ist fast noch besser zu gebrauchen als der Scharfsinn ~~der~~ und die Genauigkeit des Gelehrten" ^{den lärde} ~~an~~ ~~anmärker~~ eller allier. Hos Leonardo vore skaldens iutbillningskraft och ~~den lärde~~ vetenskapsmannens skarpinne förenade.

^{när}
 denna af alla andra i hem equa dagar och ^{som} i vår prisade bild,
 och han ville icke fulländade den. Faktiskt är denna måling den
^{mest}
~~mest~~ ~~fullt~~ fullbordade och afslutade af de Leonardos verk, i. Kommit till
 vår tid, ehuru äfven den lidit i färgen, ty Leonardo experimenterade äfven
 här med olika tekniska hjälpmedel med den verkan, att bilden, i.
 ursprungligen färdigade den skönaste färgglas, förlost de varmaste
 karaktärsdrag och ansiktet värtan ser ut som måladt grött i grött.
 Och likväl ha ^{Monna Lisas} hämmat ögon ännu den fuktiga glaset, som de gamla kelle-
 rarna tillskreps af fördites ögon. Sannolige betraktare ^{ha} tycka sig se något
 kattaktigt, något faldt i Monna Lisas ^{ögon}. Det vore bedrägligt för Monna
 Lisas minne, om detta vore ett riktigt intryck, ty Leonardo hade en
 förvånande förmåga att utspara och i drögen återgipa ~~en~~ karaktären
 och lynnet. Fördens skull vilka han ej vara ensam med ~~sin~~ den han
 skulle porträttera, utan ville se dem i sin oberöradt samspel och
 umgänge med andra. ~~Monna Lisas~~ ~~täppor~~ Landskapet bakom Monna
 Lisa synes ursprungligen ha varit något utsökt och egendomligt i befr-
 perspektiv och färgverkan.

Leonardo da Vinci afled i Frankrike år 1519, omkring 67 år gammal.
N: 87. Leonardos förnämligste lärjunge var Bernardino Luini,
 som utvecklat utmärkte sig för sina getalters innerlighet och behag,
 och genom sin klara värma färggifning. Ehuru icke ett jättesnitt,
 som måstaren räknas han dock bland den italienska högnärrens
 store mästare, och hans talrika stafflibilder ha genom sin skönhet och
 fulländning i färg med figurernas Leonardiska tycke lockat konst-
 ämnare & konsthistorici att betrakta dem som verk af Leonardo själf.
 Den bild, i. här förvisas är efter en fresk i ^{i alltagan} ~~Basiliken i Pavia~~. Den
 föreställer den heliga Katarinas lik, som bäras genom luften af änglar
 till den sarkofag, hvarest det skall nedläggas. Det är en harmoniskt af-
 vägd komposition, en mild ackord i former och färger.

N: 88. Den bild, i. här förvisas, är efter en af de fresker, med
 hvilka Bernardino Luini ^{år} 1528 smyckade en kyrka i
 Lugano. Den utgör en grupp i 4 hvar från tillminst därtiden af
 Kristi lidanden. Den kväbojande figuren till höger är en af krigs-
 kunnarne, som kasta lott om Jeru mantel. Prednid honom ser
 aposteln johannes och bakom dem ryttare. ^{Den} ~~Den~~ ² ~~2~~ ^{fresker} af Luini

22/3. 92.

räknas till den lombardiska skolas mästerverk. Vid första åsynen
 förefalla de allt för figurrika, men sedan ögat vart sig ut
 i vittna grupperna, finner man föreställter i mängd, som vittna
 om Luinis förmåga att samut och vaket uttrycka själstäm-
 ningar

N° 89. Till slut meddelas här i afbildning en staffli-
 bild af Bernardino Luini, som föreställer en episod ur den
 unge Tobias' historia. Ledragad af ängeln Rafael har den
 unge Tobias lyckligt anländt till staden Rages i eldrien och
 till sin frände Raquel. Ängeln för goss-yrkingen fram till
 Raquel, som enligt berättelsen mottog den med glädje och i Tobias'
 drag igenkände en frände. Vid sidan af Raquel står hans
 hustru Hanna och hans dotter Sara, som blir Tobias' hustru.

Leonardo da Vincis ^{inflytande} ~~starkt~~ inkräkt sig icke till den lombar-
 diska skolan, hvars förnämde representant Bernardino Luinis
 jämt honom själf är. Utan att ega lärjungar i Florens tvang
 hans ^{Leonardo} öfverlägsenhet äpen för den florentinska skolan och
 den umbiska att följa i hans fotspår. Det gjorde För Protolan-
 nos, ja själve Rafael och den mest Leonardo ovärdigt
 Bän nämnde Michel Angelo.

22/3. 92.

